

ФІЛОСОФСЬКЕ ОСМИСЛЕННЯ РОЛІ ІНФОРМАЦІЇ В СУЧАСНОМУ СУСПІЛЬСТВІ

У статті визначається філософський аспект дослідження інформації як феномену буття сучасної людини. Також здійснено класифікацію основних проблем функціонування і розвитку інформаційного суспільства, які актуалізуються в сучасних філософських науках, розкрито зміст і способи захисту людини від негативного інформаційного впливу.

Актуальність статті. У останні роки ХХ ст. проблема інформації виходить із предметного поля фізики, а все більше акцентується увага на її соціальні та антропологічні форми вияву. Усе частіше об'єктами філософських досліджень постають інформаційні технології, інформаційне суспільство, інформаційні війни, інформаційна безпека тощо. Ці теми стали основою багатьох дискусій, їм присвячена велика кількість книг, монографій, публікацій [1; 2; 3].

Варто зазначити, що поняття "постіндустріальне суспільство" та "інформаційне суспільство" в сучасній науковій літературі ототожнюються, на підставі того, що концепція інформаційного суспільства розглядається як різновид концепцій постіндустріального суспільства (К. Поппер, Д. Белл, Р. Арон, О. Тоффлер тощо). Іншими ж ученими ці поняття розрізняються [3: 11], оскільки постіндустріальне суспільство розглядається як перехідне до інформаційного. Погоджуючись з останньою думкою, зазначимо, що саме інформація, глибоке проникнення інформаційних технологій у всі сфери життя і діяльності людини є основною рушійною силою сучасних соціальних трансформацій. Останні є наслідком процесів, що відбулись у ХІХ-ХХ ст., серед яких варто в першу чергу виділити значне зростання обсягу інформації, створення комп'ютерів нового покоління та тотальну комп'ютеризацію тощо. Будь-який процес розвитку і діяльності в суспільстві нині пов'язаний з передачею, використанням і опрацюванням інформації. Характер інформаційного впливу нині змінюється у зв'язку зі стрімким розвитком інформаційних технологій. Українське суспільство зараз швидкими темпами, на наш погляд, набирає рис інформаційного суспільства. Тому важливо здійснити філософський аналіз проблеми своєрідності інформаційного суспільства. Актуальність цієї теми, насамперед, визначається роллю інформації та інформаційних відносин в умовах трансформації української спільноти в інформаційне суспільство, можливою появою інформаційних технологій, які є засобом діючого впливу на особистість. Крім того, зацікавленість і проведення досліджень ученими в цьому напрямку свідчать про наукову перспективність і практичну значимість досліджень у цій галузі.

Розгляд цієї проблеми започатковано працями Д. Белла, О. Тоффлера, Є. Масуди, Д. Лайона. Питання інформаційних відносин в умовах постіндустріального суспільства як об'єкт наукового аналізу висвітлені в роботах зарубіжних учених (Ф. Фукуяма, Ю. Габермас, Д. Трапскотт, Т. Беккер та ін.). У вітчизняній науці загальні питання впливу інформаційних процесів на суспільний розвиток та взаємодію "індивід – суспільство", питання впливу масової культури на індивідуальну свідомість досліджують Р. Абдеєв, С. Джура, В. Лях, О. Соскін та інші.

Однак не всі питання, пов'язані з виокремленням і розглядом філософських проблем інформаційного суспільства, достатньо досліджені. На наш погляд, бракує, передусім, системного підходу у висвітленні цієї теми. Тому **метою** нашої статті є розгляд актуальних філософських проблем інформаційного суспільства. Для цього необхідно розробити їх класифікацію, окреслити можливі напрями подальших досліджень.

Передусім з'ясуємо зміст понять "інформація" та "інформаційне суспільство". Інформація – це дуже широке поняття. У цей термін вкладається неоднаковий зміст у науці й техніці, життєвих ситуаціях. Зокрема, інформація розглядається як: повідомлення про справи, відомості про що-небудь; зменшувана невизначеність у результаті отримання повідомлень; повідомлення, нерозривно пов'язане з управлінням, сигнали в єдності синтаксичних, семантичних і прагматичних характеристик; передача, відображення багатоманітності в будь-яких об'єктах і процесах живої і неживої природи. Л. Левченко, Л. Яроцький тлумачать інформацію як "генералізаційно-єдине самовідношення і самовідображення всіх вакуумних матеріалізованих і дематеріалізованих точок атомів, організмів, предметів, станів і об'єктів всього простору Всесвіту" [3: 64]. Інформацію поділяють на штучну (створену людиною) і природну (основа зародження Всесвіту, всіх його станів, процесів, явищ і ресурсів). Отже, інформація – це відомості про природу і суспільство, явища, процеси і стани, які відбуваються у Всесвіті, це універсальне начало. Інформація є основою матерії, а відтак усе, що нас оточує, – це інформація в аспекті її актуальності.

Інформаційне суспільство є одним з чільних понять низки концепцій, які конкретизують теорію постіндустріального суспільства (Д. Белл). Найбільш репрезентативною є концепція "третьої хвилі" (О. Тоффлер) та інформаційного суспільства (Є. Масуда). Основна ідея вказаних концепцій інформаційного суспільства полягає в тому, що суспільство, яке раніше позначалося як

постіндустріальне, швидко набуває нових ознак, які дають підстави стверджувати, що воно є інформаційним. Це визначає головною ознакою такого суспільства виробництво і поширення інформації, перетворення її на головний вид послуг, на товар і навіть на владу. На швидке зростання обсягу інформації та її значення звернув увагу ще Д. Белл у праці "Прихід постіндустріального суспільства", хоча сам він термін "інформаційне суспільство" не використовував.

У межах концепцій інформаційного суспільства існують нині дві протилежні тенденції щодо оцінки самого факту перетворення інформації у значущу соціальну силу. За першою – оптимістичною, інформатизація суспільства, зокрема комп'ютеризація, становить безумовне соціальне благо. Представники іншої тенденції, песимістичної, розглядають інформаційне суспільство як суспільство маніпулятивне. До того ж, як таке, в якому рівень маніпулювання людиною швидко зростає [2]. Інформаційні технології дедалі ширше починають використовуватись у політиці, перетворюючись на політичні технології.

Інформаційне суспільство відрізняється від індустріального суспільства тим, що інформація, знання, інформаційні послуги і всі галузі, пов'язані з їх виробництвом, ростуть значно швидше, а також є джерелом нових робочих місць, стають домінуючими в економічному розвитку. Вважається, що якщо в суспільстві більше 50% населення зайнято у сфері інформаційно-інтелектуальних послуг, то суспільство стало інформаційним. Також критерієм вступу в інформаційну епоху виступає закон експонентного зростання обсягу знань.

За підрахунком учених, з початку нашої ери для подвоєння знань знадобилось 1750 років. Друге подвоєння відбулося до 1900 р., далі для подвоєння знадобилось 50 років, з 1950 р. подвоєння відбувалось майже через 10 років, з 1970 – вже через кожні 5 років, з 1990 року – раз на 2 роки, далі – щорічно. Це явище назване "інформаційним вибухом" [3]. Науковці виділяють такі характерні ознаки інформаційного суспільства: найвищою цінністю суспільства, головним продуктом виробництва й основним товаром є інформація; вища влада в суспільстві поступово переходить до інформаційної еліти; класова структура суспільства зникає і поступається місцем двочленній елітарно-масовій структурі; все більша частина населення земної кулі поглинається сферою інформаційної діяльності та обслуговування; упровадження комп'ютерів та роботів звільняє від роботи велику кількість людей, проте нове суспільство пропонує таку переорієнтацію соціальних пріоритетів, які гуманно вирішують це питання; радикальній зміні підлягає вся культура, система соціальних зв'язків, сімейно-побутових відносин, організація влади і соціальна психологія; інформація повинна привести суспільство до його загальної гуманізації на основі створення умов для зростаючої поінформованості, підвищення спільного добробуту, поліпшення всіх форм спілкування, ліквідації мовних та культурних бар'єрів [4: 192].

У інформаційному суспільстві інформація є основним продуктом і однією з головних цінностей суспільства. Таким чином утворюється новий тип управління, а саме: інформаційне управління, одним з важелів якого виступає інформаційна політика. Інформаційна політика є діяльністю політичних інститутів зі створення і поширення інформації з метою здійснення ідеологічного, політичного, економічного та інших впливів на свідомість (мислення) й поведінку людей [10].

Отже, інформаційне суспільство є наступним після аграрного та індустріального типом суспільства. Воно має свої переваги та недоліки. Утім, варто вказати на незворотність цього соціального розвитку, тобто не існує механізму повернення до попередніх типів суспільства. Це стосується і українського суспільства, в якому також утверджується основне правило життєдіяльності людини: "Хто володіє інформацією, той володіє світом".

Виокремимо актуальні проблеми взаємодії людини й оточуючого світу в інформаційному суспільстві, які знаходяться у предметному полі філософії. Зрозуміло, що через наявність великої кількості цих проблем потрібно використати метод систематизації. Класифікуючи всі проблеми інформаційного суспільства за сферами взаємодії, виділимо такі групи: людина і природа; людина та її винаходи (людина і винаходи, що полегшують, змінюють побут, людина і комп'ютерні технології); людина і людина; людина та інформація.

Розглянемо детальніше кожну з цих груп. На перший погляд може здатись, що проблема взаємовідносин людини і природи не є актуальною в інформаційному суспільстві. Але не слід забувати, що будь-яке суспільство залежне від природи, в тому числі й інформаційне. Людина є частиною природи, жителем планети Земля, чинить навмисний чи ненавмисний вплив на природу, здебільшого негативний. З розвитком цивілізації людина намагається віддалитися від природи, але контролювати її вона не може і повністю залежить від стихії. Тому виникає необхідність відповідальності кожного за наслідки своїх дій, незалежно від його соціальних статусів і ролей. Наслідки бомбардування, застосування ядерної чи біологічної зброї відчуватиме вся планета, а не окремий регіон, адже ми всі знаходимось на цій маленькій кулі. Тому проблеми взаємовідносин людини і природи будуть завжди актуальними.

Наступна група проблем пов'язана з упровадженням людських винаходів. Невипадково ця група розділена на дві підгрупи, оскільки, на нашу думку, вплив комп'ютера та комп'ютерних технологій на людину суттєво відрізняється від впливу приладів, які нас оточують. Але об'єднує ці дві підгрупи

те, що все це людина створила своїми руками. Людство винайшло пральні і посудомийні машини, автомобілі, мобільні телефони тощо. Результатом застосування винаходів є поява значної кількості вільного часу людини. Ще один аспект цього питання полягає в тому, що людина навіть не відчуває, наскільки вона залежить від своїх винаходів. За таких умов, як слушно зазначає В. Слюсар, сучасна інформаційна техніка руйнує життєвий світ людей та їх цінності, занурює індивідів у віртуальну реальність, відбувається трансформація особистості, її перетворення із творця технологічних приладів на їх споживача, слугу, який підкорює свою життєдіяльність функціонуванню та обслуговуванню цих механізмів [11: 76]. Тут доречно навести такий приклад. Вимкнули електрику... і катастрофа: електрочайник не працює, телевізор, праска, пральна машина теж, світла нема. Більшість людей впадає у паніку: що робити? Або ще один приклад. Згадаємо, що декілька десятків років тому мобільних телефонів ще не було, але люди спілкувались без них, домовлялись про зустрічі. А уявити сьогодні, що не можна набрати потрібний номер і спитати: "Ви де?" чи сказати іншу, так би мовити, повсякденну мобільну фразу – просто неможливо. Тут варто згадати про машинний фетишизм. Першим, хто звернув на це явище увагу, був М. Бердяєв. Ще у роботі "Дух і машина" він розглядає машину і техніку як фактор, який "розкріпає" людину, звільняє її від "тягаря матеріальності". Але вже з 20-х рр. XX століття його погляди змінюються. М. Бердяєв, засвідчуючи появу машинного фетишизму, звертає увагу на те, що машина підкорила людині не лише сили природи, але й саму людину. Машина не стільки звільняє людину, скільки по-новому поневолює її. "Ця нова страшна сила руйнує природні форми людини, піддає людину процесу розщеплення, внаслідок чого людина перестає бути природною істотою" [10: 440]. Роздуми щодо ролі техніки і машини у долі людства продовжили М. Хайдеггер і К. Ясперс. М. Хайдеггер вважає, що техніка – не засіб у руках людини, а людина "віддана" техніці, поглинена нею і підкорена їй. Карл Ясперс розглядає техніку як принципово новий фактор історії, вважаючи, що в техніці – "джерело майбутнього".

Ми дотримуємось думки, що людина стає залежною від техніки і машини, а отже, машина постає самостійним і незалежним від людини суб'єктом соціальної дії. Ідея технофобізму, як філософсько-світоглядної і життєвої позиції людини та певної частини суспільства, що пов'язані з песимістичним та нігілістичним ставленням до техніки, з негативною оцінкою перспектив та наслідків науково-технічного прогресу як антигуманних, ворожих людині і природі, бере свій початок від Арістотеля (попереджав проти надмірного захоплення технікою, майстерністю, професіоналізмом як можливою загрозою втратити свободу творчості, вільного стану буття людини). Ж-Ж. Руссо теж уважав, що розвиток науки і техніки, "мистецтв" і "ремесел" приводить до занепаду моралі. М. Бердяєв вказував, що без техніки неможливе виникнення культури, проте подальший розвиток техніки призведе до загибелі самої культури [10].

Щодо взаємодії "людина та комп'ютер", то можна зазначити таке. Залежність від комп'ютерних ігор, віртуальної реальності, мережі Інтернет – це реалії сьогодення. Фактично, комп'ютер стає другом, помічником, замінює реальний світ віртуальним, в якому ми можемо завжди виправити те, що нам не подобається, вбити людину і т.д. А підміна реального світу віртуальним призводить до втрати цілісності особистості, актуалізує цілу низку проблем стосовно її саморозвитку та самореалізації.

У межах проблемного поля окресленого питання слід осмислити інтелектуальну стратифікацію як одну із найзагальніших проблем інформаційного суспільства. Інтелектуальна стратифікація – це явище розмежування людей на дві групи: "інтелектуалів", які володіють комп'ютерною технікою, мають можливість отримувати найповнішу інформацію в необхідній кількості, що зміцнює їх інтелектуальні та комунікативні здібності, та людей "комп'ютерно безграмотних". Це розхитує соціальні підвалини демократичних суспільств і може призвести до неочікуваних соціальних наслідків [10].

До проблем взаємодії "людина і людина" відносимо, насамперед, клонування людини, пересадки органів та інші морально-філософські проблеми. Та є ще одна досить важлива проблема – це спілкування однієї людини з іншою в інформаційному суспільстві. Спілкуванні один з одним завдяки комунікації через технічні засоби має низку недоліків відносно безпосереднього, "живого" спілкування. Зміст сказаного розуміється за допомогою міміки, жестів, погляду тощо, а спілкування в чаті цього не задовольняє. Аналіз змістовної насиченості форумів та чатів дозволяє зробити висновок, що теми духовності, моралі, естетики є рідкісними, об'єднують невелику кількість співрозмовників. Переписка насичена великою кількістю орфографічних та граматичних помилок, що виявляє вкрай низьку мовленнєву компетенцію багатьох користувачів. Людина не бачить співрозмовника і фактично спілкується з машиною (до речі, є і програми-співрозмовники), а в реальному житті не може сказати й двох слів. З іншого боку, спілкування за допомогою sms вчить коротко і ясно висловлювати свої думки. Але в цьому випадку зміст спілкування відходить на другий план, поступаючись місцем простому обміну думками, позбавленого у своїй суті смислового навантаження.

Наступною проблемою інформаційного суспільства є взаємодія "людина та інформація". Як зазначалося раніше, перехід до інформаційного суспільства став наслідком "інформаційного вибуху". Так, зараз отримати інформацію, як таку, легко: зайшовши на сайт, увівши ключове слово можна

заповнити повністю флешку, а то й більше. Але проблема постає в знаходженні потрібної інформації. Людина має навчитись "фільтрувати" інформаційний потік і вибирати з нього потрібне. А це не так просто.

Окрім того, інформація для людини наче вітаміни. Інформаційний голод так само шкідливий, як і перенасичення інформацією. Як же віднайти "золоту середину"? Відомо, що якщо людину помістити до кімнати з монотонним освітленням, звукоізолюваною, то вона втрачає душевний спокій. Так само, перенасичення інформацією теж веде до стресу. Крім того, тут ще постає одна проблема: як захиститись людині від негативного інформаційного впливу? Це є досить актуальним в інформаційному суспільстві.

Тут варто згадати про теорію автономії особистості, в основі якої лежить ідея І. Канта про моральну автономію особистості. Над нею працювали вчені Дж. Дворкін, Г. Франкфурт, Дж. Крістмен. Потрібно звернути увагу на важливе досягнення цієї теорії: акцент на внутрішньому аспекті свободи людини. Людині пропонується дистанціюватися від таких впливів з боку засобів масової інформації, за допомогою яких здійснюється маніпуляція людьми, формуються шкідливі потреби, надумані переконання, владні структури, виробничі монополії, політичні угруповання та ін. Позитивне значення теорії автономії саме і полягає в тому, що людині пропонується взяти відповідальність за свою долю і тим самим отримати справжню, а не уявну свободу [10].

Однією з найактуальніших проблем дослідження сучасного суспільства, які розглядає філософська антропологія і соціальна філософія, є захист людини від негативного інформаційного впливу. Не всі питання, пов'язані з регулюванням впливу інформації на свідомість людини в постіндустріальному суспільстві, досліджені достатньою мірою. Їх вирішенню може сприяти філософський аналіз проблеми захисту свідомості людини в умовах інформаційного суспільства. Питання дослідження і захисту свідомості людини цікавить філософів тривалий час. Ця проблема актуальна й нині, а в умовах інформаційної цивілізації вона набуває особливого значення. У першу чергу потребують дослідження можливі негативні наслідки, пов'язані з впливом інформації на свідомість людини.

Інформаційні технології мають великий потенціал, що посилює можливість використання їх з метою негативного інформаційно-психологічного впливу на свідомість людей. Як наслідок, існує загроза використання інформації без дотримання прав та інтересів громадян. Тому виникає потреба законодавчо-правового захисту суспільства та його громадян від неправомірного впливу на індивідуальну і суспільну свідомість, шляхом використання інформації і нових технологій. В інформаційному суспільстві набуває значення проблема свободи і безпеки людини в широкому розумінні. Це пов'язано з багатьма факторами, які обмежують інформаційні права і свободу людини. Серед них зазначимо: збільшення об'єму інформації, що отримує людина; утруднення вибору потрібної інформації з інформаційного обсягу; небезпека використання деяких видів інформації, що можуть нанести шкоду правам і законним інтересам громадян; загроза впливу на свідомість людини для досягнення протиправних цілей; технічна можливість контролю над людиною; можливість маніпуляції свідомістю тощо. Усе це робить людину в інформаційному суспільстві беззахисною перед небезпекою застосування нових інформаційно-технічних засобів з метою збору інформації і впливу на індивідуальну і суспільну свідомість.

Встановлено, що характер і об'єм інформації, яку отримує людина, здійснюють вплив на її здоров'я, в тому числі й негативний. Це особливо актуально в сучасних умовах удосконалення комп'ютерних технологій і швидкого збільшення кількості інформації, яка лавиною падає щоденно на свідомість людини. Водночас ускладнюється пошук і правильний вибір необхідних людині відомостей. Так, існують випадки негативних психологічних та інших впливів на людину (особливо молодь) після довготривалого використання комп'ютера. Існує навіть думка про "залежність" людини від інформаційних технологій. У наш час дослідники виділяють новий вид захворювань психогенного характеру – інформаційні хвороби (П.Д. Біленчук, О.П. Дубовий). Причинами їх виникнення є порушення інформаційного режиму людини: інформаційні перевантаження, інформаційний "голод", збої темпоритму, інформаційний шум тощо.

Особливу небезпеку в сучасних умовах створює й можливість неправомірного впливу на свідомість людини. Спеціалісти виділяють різні способи і форми впливу на волю людини за допомогою неправомірного використання інформації й інформаційних технологій. Серед них особливо небезпечним є явище маніпуляції свідомістю. Такий вплив спрямований на психічні структури людини для зміни її думок, переконань і цілей у визначеному напрямку. Смысл маніпуляції полягає в тому, щоб шляхом впливу на позасвідоме добитися того, що людина сама захоче зробити те, що необхідно. Маніпуляція свідомістю позбавляє людину можливості самостійного мислення і реальної свободи вибору. Часто в науковій літературі до подібних явищ застосовують термін "зомбі".

Серед засобів непрямого впливу на свідомість людини в умовах розвитку інформаційних технологій потрібно зазначити засоби масової інформації (особливо електронні ЗМІ). Найбільш відомим є вплив на свідомість за допомогою так званого "двадцять п'ятого кадру". У сучасних умовах застосування такого методу малоефективне, оскільки його можна легко виявити. Однак сучасні комп'ютерні технології дозволяють більш "надійно" "вмонтувати" в зображення і звукозапис

додаткову інформацію, яка маскується під музику, шелест листя або інший звук. Небезпека такого способу "зомбування" в тому, що "пацієнт" не усвідомлює та не оцінює критично отриману установку і не може чинити опір "вкладеному" в мозок наказу.

Слід зазначити, що ступінь інформаційного впливу на свідомість різна в різних індивідів і груп населення (соціальних, професійних, культурних та інших). Рівень ефективності зовнішнього впливу на свідомість людини залежить також від якостей особистості, на яку спрямовано цей вплив – психологічних, темпераменту, життєвого досвіду, виховання, рівня освіти, умов життя тощо.

Тут варто згадати про явище інфократії – владу інформації. Однією з нових серйозних політичних проблем стало питання про те, чи не посилює інформатизація суспільства авторитарних тенденцій і навіть чи не веде вона до диктатури. Здатність одержувати точну інформацію про кожного громадянина, маніпулювати масами людей гранично зростає при використанні комп'ютерних мереж. Можна уявити таке становище, коли правлячі кола знають все, що їм потрібно, а всі інші не знають нічого. Сформована владна еліта може виявитися своєрідною "інфократією", джерелом влади, в основу якої покладено не заслуги перед народом, а лише велику можливість використовувати інформацію [10].

Однак, найкращим захистом від маніпуляції свідомістю, на наш погляд, є інтелект і духовність людини. Щоб протистояти спробам зовнішнього інформаційного впливу на свідомість, людині необхідно спочатку в'ясувати, звідки з'явилась та чи інша інформація чи бажання і силою своєї волі прийняти необхідне рішення. Таким чином, навіть в умовах науково-технічного прогресу для захисту від зовнішнього впливу і маніпуляції свідомістю основне значення мають не стільки технічні, скільки людські особистісні фактори – розум, інтелект, самостійність, воля тощо [9].

Тому подальші дослідження необхідно, на наш погляд, спрямувати на поглиблений аналіз окреслених нами груп проблем, а також на дослідження і розробку правових основ, які мають регулювати суспільно-політичне та соціально-культурне життя в інформаційному суспільстві.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Семенюк Е.П., Мельник В.П. Філософія сучасної науки і техніки / Е.П. Семенюк, В.П. Мельник. – Львів: Світ, 2006. – 152 с.
2. Філософський енциклопедичний словник. – К.: Абрис, 2002. – 654 с.
3. Левченко Л.Л., Яроцький Л.В. Філософські основи інформації / Л.Л. Левченко, Л.В. Яроцький. – Житомир: Полісся, 2007. – 176 с.
4. Євтодюк А.В. Синергетичні закономірності коеволуції триади "інформаційне суспільство – безперервна освіта – людина" / А.В. Євтодюк // Практична філософія. – 2003. – № 1 (№ 7). – С. 191-196.
5. Щербина В. Інформаційне суспільство в контексті комунітарно-лібертальної альтернативи: поняттєвий аспект / В. Щербина // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. – 2004. – № 4. – С. 158-171.
6. Рубанець О.М. Інформаційне суспільство: від технологічної до комунікативної парадигми до соціентальної / О.М. Рубанець // Практична філософія. – 2003. – № 3 (9). – С. 28-33.
7. Соболев О. Свобода особистості в інформаційному соціумі / О. Соболев // Філософська думка. – 2002. – № 4. – С. 36-47.
8. Миронов В.В. Современное коммуникационное пространство как фактор трансформации культуры и философии / В.В. Миронов // Вестник МГУ. – Сер. Философия. – 2006. – № 4. – С. 34-48.
9. Дюжев Д.В. Проблема защиты сознания человека от информационного воздействия / Д.В. Дюжев // Наука. Религия. Суспільство. – 2007. – № 1. – С. 90-95.
10. Філософський словник соціальних термінів. – 3-тє вид. – Харків: Р.И.Ф., 2005. – 672 с.
11. Слюсар В.М. Самореалізація особистості в сучасних кризових соціокультурних умовах / В.М. Слюсар // Дні науки філософського факультету – 2007: Міжнародна наукова конференція (18–19 квітня 2007 року): Матеріали доповідей і виступів. – К.: Видавничо-поліграфічний центр "Київський університет", 2007. – Ч. III. – С. 75-77.

Матеріал надійшов до редакції 23.12. 2008 р.

Коваль Т.В. Філософське осмислення ролі інформації в сучасному суспільстві.

В статті визначається філософський аспект дослідження інформації як феномена буття сучасного людини. Також здійснено класифікацію основних проблем функціонування і розвитку інформаційного суспільства, які актуалізуються в сучасних філософських науках, розкрито зміст і способи захисту людини від негативного інформаційного впливу.

Koval T.V. The Philosophic Understanding of the Information Role in the Modern Society.

In the article the philosophic aspect of the information investigation as the phenomenon of modern person's being is defined. Also the classification of the main problems of functioning and development of the information society is carried out, which are actualized in the modern philosophic sciences, the content and the means of man's protection from the negative information influence are disclosed.